

HALACHIC AND HASHKAFIC FOUNDATIONS OF MITZVOT BEIN ADAM LECHAVERO

13 - ARVUT - RESPONSIBILITY FOR OTHER JEWS

OU ISRAEL CENTER - FALL 2015

ערבות

1. ט אתם נצבים היום בלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וקנייכם ושטריכם כל איש ישראל: י טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב עציף עד שאב מימף: יא לעברף בברית ה' אלקיף ובאלתו אשר ה' אלקיף כרת עמף היום: יב למען הקים אתף היום לו לעם והוא יהיה לף לאלקים פאשר דבר לף וכאשר נשבע לאבתף לאברהם ליצחק וליעקב: ... יז פריש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים ההם פריש בכם שרש פרה ראש ולענה: יח והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי פי בשררות לבי אלף למען ספות הרנה את-הצמאה: יט לא-יאבה ה' סלח לו פי אז יעשן אף-ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל-האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים: ... כו ויחר-אף ה' בארץ ההוא להביא עליה את-כל-הקלה הכתובה בספר הזה: כז ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל-ארץ אחרת פיום הזה: הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי התורה הזאת

דברים כט:כ

2. הנסתרת לה' אלקינו - ואם תאמרו מה צדינו לעשות, אחת מעניש את הרצים על הרכורי היחיד, שנאמר (פסוק י) פן יש צבם איש וגו', ואחר כך (פסוק כא) וראו את מכות הארץ הכיא, והלא אין אדם יודע טמונותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו וכוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות, לנו ולצנינו לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צבם יענשו את הרצים. נקוד על לנו ולצנינו, לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן משקצלו עליהם את השבועה צהר גרזים וצהר עיבל ונעשו ערצים זה לזה:

רש"י דברים כט:כ

3. תנו רבנן: ברוך בכלל ברוך בפרט, ארוך בכלל ארוך בפרט, ללמוד וללמד לשמור ולעשות - הרי ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה, וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנא': ... נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה. ... ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. אמר רבי: לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו, שאמר משום רבי שמעון: אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו? אמר רב משרשיא: ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו

סוטה לו.

4. תני אהבה בריה דרבי זירא: כל הברכות כולן, אף על פי שיצא - מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא - מוציא, ואם יצא - אינו מוציא. בעי רבא: ברכת הלחם של מצה, וברכת היין של קידוש היום, מהו? כיון דחובה הוא - מפיק, או דלמא ברכה לאו חובה היא? תא שמע: דאמר רב אשי: כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן, וכי הוה אתי אריסיה מדברא הוה מקדש להו

ראש השנה כט.

5. ואם יש לו שמן צלמאוס ולחצירו אין לו כלל מוטב שידליק בכל לילה א' ויתן גם לחצירו דהא מדינא א"י אלא א'

מג' תרע"א ס' א'

שוגג ומזיד בעבירות

6. חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בקליהם

יהושע ז:יא

7. חטא ישראל - אמר רבי אבא בר זבדא: אף על פי שחטא - ישראל הוא:

סנהדרין מד.

8. טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו. למאי הלכתא? דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל, ישראל מומר קרינא ביה וקידושיו קידושין

יבמות מז.

9. לא־תִשְׁנֵא אֶת־אֲחִיךָ..
 אל־תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו:
 אל־תִּקַּח מֵאֵתוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְרֵאֵת מֵאֲלֻקִּיךָ וְחִי אֲחִיךָ עִמָּךְ:
 לא־תִלְךָ רֶכֶל בְּעַמֶּיךָ
 לא־תִקֵּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמְּךָ
 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ.....
 בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ
 הוֹכַח תוֹלִיחַ אֶת־עַמִּיתֶךָ.....
 וְקִיַּתְּמָכְרוּ מִמְּכָר לַעַמִּיתֶךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתֶךָ
 בְּמִסְפָּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתֶךָ.....
 לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רֵעֶךָ.....
 לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ..
 וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ

ויקרא יט:יג-יח, כהיד,יז,לו

(א)	שוגג	sins unintentionally
(ב)	בעל עבירה	sins intentionally and has not yet done teshuva
(ג)	מומר לתאבון	rejects a mitzvah for their own gain
(ד)	מומר שלא לתאבון	rejects a mitzvah without personal gain - through apathy
(ה)	מומר להכעיס	rebels against Torah as an act of defiance
	מומר לתאבון לעז	turns to idolatry (even for personal gain)
	חילול שבת בפרהסיא	breaks Shabbat in public (even for personal gain)
	מומר לכל המצוות	adopts an entirely secular life
(ו)	אפיקורס	rejects one of the key beliefs that a Jew is required to hold
	בן מומר	the child of someone who has rejected Torah
	כופר מחמת טעות	someone who rejects Torah due to a misunderstanding of what Torah requires
	כופר שחונך לכפירה	someone who has been indoctrinated against a Torah lifestyle
	תינוק שנשבה בין הגוים	someone who is entirely unaware (of what?)

10. השונא שנאמר בתורה אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי זה מצוה לשנאו עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יג הלכה יז

11. עבר עבירה ויודע שהיא בלא תעשה אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת הרי זו שגגה ומביא חטאת

רמב"ם הלכות שגגות פרק ב הלכה ב

12. וזבגכות מיימוניות פרק ו' מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאותו חלא אחר שאינו מקבל תוכחה. וצסוף ספר אהבת חסד כתב צסם הגאון ר' יעקב מולין דמלוכ לאהוב את הרשעים מה'ט, והציא כן מתשובת מהר"ם לוצלין כי אללנו הס קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודיינין לכו כאנוסין

חזון איש י"ד ב:כח

13. תינוק שנשבה לבין העכו"ם וגדל והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן, כשיודע לו שהוא ישראל ומצווה על כל אלו חייב להביא חטאת על כל עבירה ועבירה וכן כל כיוצא בזה.

רמב"ם הלכות שגגות פרק ב הלכה ו

שוגג ומיזיד באמונה

14. כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס:כא) וְעַמְדָּה בְּלִמָּה צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ ואלו שאין להם חלק לעולם הבא (1) האומר אין תחיית המתים מן התורה (2) ואין תורה מן השמים (3) ואפיקורס

משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א

15. ה' וכן כל הרשעים שעונותיהן מרובים דנין אותן כפי חטאיהם ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ארץ זו משל כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא, וכן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא

ו' ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים המינים והאפיקורוסין והכופרים בתורה והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל

ז' חמשה הן הנקראים מינים: (1) האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, (2) והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, (3) והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה (4) וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, (5) וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ה-ז

16. והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה: א"א - ולמה קרא לזה מין? וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשמשות את הדעות

ראב"ד שם

17. אבל מי שהוא מחזיק בתורת משה ומאמין בעקריה, וכשבא לחקור על זה מצד השכל והבנת הפסוקים הטוה העיון לומר שאחד מן העקרים הוא על דרך אחרת ולא כפי המובן בתחלת הדעת, או הטוה העיון להכחיש העקר ההוא להיותו חושב שאינו דעת בריא תכריח התורה להאמינו, או יחשוב במה שהוא עקר שאינו עקר ויאמין אותו כשאר האמונות שבאו בתורה שאינם עקרים אין זה כופר, אבל הוא בכלל חכמי ישראל וחסידיהם, אף על פי שהוא טועה בעיונו, והוא חוטא בשוגג וצריך כפרה

ספר העיקרים מאמר א פרק ב

18. שלדבריו [הראב"ד] כל כופר בכל עיקר לא לכוונה יהיה בעל עולם הבא! ויהיה אפשר כפי זה שימצא איש בלתי מאמין בשום עיקר מהעקרים ולא יקרא מין! והדברים האלה כולם לא יסבלם האמונה התורית והשכל הישר. לפי שהדעת הכוזב כשהיה בעיקר מעקרי האמונה כבר יסיר הנפש מהצלחתו האמיתית ולא יביאהו לחיי העולם הבא

אברנאל ראש אמנה פרק יב

19. וכאשר יודה האדם באלה היסודות כלם, ויאמין בהם אמונה שלמה - הריהו נכנס בכלל ישראל, וחיבים לאהבו, ולרחם עליו, וכל מה שחיב ה' מקצתנו לקצתנו מן האהבה והאחווה, ואפילו עשה מה שעשה מן העברות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע - הרי הוא יענש לפי מריו, ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. ואם יתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות - הרי יצא מן הכלל, וכפר בעקר, ונקרא 'מין' ו'אפיקורוס' ו'קוצץ בנטיעות', וחיבים לשנאו ולאבדו, ועליו הוא אומר (תהילים קל"ט:א) **הלוא משנאיך ה' אשנא וכו'**

הקדמת הרמבם לפרק חלק ע' (בסוף) - תרגום ר' יצחק שילת

20. והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלויים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יג הלכה יד

21. דעת הרמב"ם דהמאמין בהגשמה הוא מין. והראב"ד כתב שגדולים וטובים טעו בזה מפני האגדות המשבשות הדעות. ושמעתי בשם כבודו מוריני הרב הגאון רב חיים הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם, כי בכפירה לא שייך שוגג, דהא מכל מקום אינו מאמין ואי אפשר להיות בכלל ישראל בלא אמונה. והאומרים בשמו בזה הלשון: 'דער וואס איז נעביך אאפיקורוס איז אויך אאפיקורוס'. ולכאורה דבריו מוכרחים שהרי כל הכופרים וכל עובדי עבודה זרה הם מוטעים. ואין לך מוטעה יותר מהמקריב בנו למולך והוא חייב מיתה!

ר' אלחנן ווסרמן - קובץ מאמרים מאמר שיבוש בדעת

22. אבל קשה! דהא תינוק המוטל בעריסה ג'כ אין לא אמונה ומ'מ הוא בכלל ישראל. ותינוק שנשבה לבין העכו"ם מביא קרבן על שגגתו ואין דינו כמומר. ומוכח דאנוס רחמנא פטרי' גם בחסרון אמונה!

שם

23. **א** מי שאינו מודה בתורה שבעל פה הרי זה בכלל האפיקורוסין ומיתתו בכל אדם **ג** במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו. אבל בני התועים האלה ובני בנייהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם. כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה

רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה א-ג

24. אבל המינים והצדוקים והביתוסים לכל שינוי שיטותיהם הרי כל מי שהתחיל אותה השטה תחלה ייהרג לכתחלה כדי שלא יטעה את ישראל ויקלקל את האמונה, וכבר נעשה מזה הלכה למעשה באנשים רבים בכל ארץ המערב. אבל אלו אשר נולדו בדעות אלה וחונכו על פיהן הרי הם כאנוסים ודינם דין תינוק שנשבה לבין הגוים שכל עברותיו שגגה כמו שבארו. אבל המתחיל הראשון הוא מזיד לא שוגג

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חולין פרק א משנה ב

25. אבל צדוקין וביתוסין הכופרים בתורה שבעל פה כליל ומסתפקין בתורה שבכתב וכפי שהם מבארים אותה אינם מן הסוג הזה, אלא הם מן הסוג שאומרים אין תורה מן השמים כמו שביארנו בפרק העשירי מסכתא זו כאשר קבענו יסודות התורה, אבל נהרגין אלו על הכפירה כדרך שנהרג מי שכופר באלהות או המכחיש נבואת משה. לפי שכל ההורס יסוד מאותם היסודות שביארתי לך יצא מכלל התורניים

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק יא משנה ג

26. ודעת הרמב"ם כי הטעות בענין הגשמה באה מדעת עצמן ולא מפי האגדות. כי אילו היתה דעתן צלולה, לא היו האגדות מטעות אותם והיו מוצאין דרך לישב דברי האגדות שלא יהיו נגד הדעת

ר' אלחנן ווסרמן - קובץ מאמרים מאמר שיבוש בדעת

27. ולא ימהר אדם להרגן

רמב"ם הלכות ממרים ג' ב' דפוס פרנקל¹

28. הקראים, אין להם דין מומרים ואסור להלוותם ברבית, ואין צריך לומר שאסור ללוות מהם ברבית. הגה: תינוק שנשצה לבין העוזד כוכבים ואין יודע מתורת ישראל כלל, דינו כקראים ואסור להלוות לו ברבית. לכן מומרת לעבודת כוכבים שיש לה בן מן העוזד כוכבים שהבן הרי הוא כמוה ונקרא מומר, אסור להלוות לו ברבית, דהוי כתינוק שנשצה לבין העוזדי כוכבים

שולחן ערוך יורה דעה סימן קנט סעיף ג

29. ולענין הקראים נ"ל דלהרמז"ם ... דחשיב להו כתינוק שנשצה לבין העוזדי כוכבים אסור להלוותם ברבית ואע"ג דמדברי נ"י נראה דמותר להלוותן ברבית לא שבקינן דברי הרמז"ם המפורשין בשביל דברי הנ"י ואני בעניותי עיינתי בדברי הרמז"ם שם ולא מנאחי שום משמעות אדרבה כתב להיפך! וצמומר למדו הפוסקים דמותר להלוותן ברבית וא"כ ה"ה הקראים וכ"כ מהרש"ל דקראים דינס כמומר ומותר להלוותן ברבית

ש"ך שם

1. In the Fraenkel Rambam this girsa appears with a footnote that these words are included in most manuscripts and prints of the Mishne Torah. See also the Mishne LeMelech on Hil Milve U'loveh 5:2 (at the end)